

ТРАНСФОРМАЦІЯ СЕРЕДОВИЩА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

¹Хмельницький національний університет

Анотація. Проведений аналіз свідчить про зменшення валового нагромадження у відсотковому співвідношенні до ВВП, що пояснюється сповільненням розвитку економіки України, оскільки нестабільна ситуація, що зумовлена військовими діями не сприяє інвестуванню в розширення виробництва або модернізацію, залучення інвестицій внутрішніх та зовнішніх інвесторів, також спостерігається збільшення невпевненості на ринку. Доведено, що у 2022 році негативні тенденції переважали у всіх сферах соціально-економічного розвитку українського суспільства, а на зменшення рівня реальної заробітної плати впливала і енергетична криза з одночасним перериванням операційних процесів під час повітряних тривог. Представлений індекс промислової продукції за видами діяльності та основними промисловими групами у 2022 році значно зменшуються, що свідчить, як про втрату промислового потенціалу країни, так і про проблеми у внутрішньому споживчому попиті внаслідок економічних труднощів зумовлених війною.

Ключові слова: середовище, стратегія, підприємство, динаміка, криза.

Abstract: The analysis shows a decrease in gross accumulation as a percentage of GDP which explained by economic slowdown in Ukraine, volatile situation that arose from the hostilities leads to a reduction in investment in the production expansion or modernization, attracting less internal and external investments. It is proved that in all spheres of socio-economic development of Ukraine in 2022, negative trends were prevalent. The energy crisis with interrupted operational processes during air alerts affected real wages. The article reports a significant decrease in the index of industrial production for different types of activity and main industrial groups in 2022. The trend indicates both the loss of the country's industrial potential and the problems in domestic consumer demand due to economic difficulties caused by the war.

Keywords: environment, strategy, enterprise, dynamics, crises

В умовах дестабілізації соціально-економічних процесів розвитку сучасного суспільства, ситуація в Україні певним чином представляє загальні тенденції функціонування складних соціально-економічних систем в цілому на загальносвітовому рівні. Загострення конкурентної боротьби, пандемія, військові конфлікти – призводять до необхідності перегляду стратегій на різних рівнях. Формування стратегії підприємства доцільно починати з дослідження макроекономічного середовища та інституційного впливу на діяльність підприємств. З цією метою проведемо аналіз динаміки валового внутрішнього продукту, зокрема номінального та реального ВВП, що дозволить визначити рівень економічного зростання країни та окремих галузей (номінальний ВВП та реальний ВВП), вплив інфляційних процесів (реальний ВВП) на діяльність підприємств, та потенціал економічної безпеки окремих галузей. Це дозволить охарактеризувати основні тенденції та тренди розвитку економіки у нових умовах граничного загострення конфліктів не лише на вітчизняному, а і на світовому ринку, що безпосередньо впливає на вітчизняну промисловість та її підтримку на інституційному рівні. А також обумовлює необхідність удосконалення захисних механізмів функціонування вітчизняних підприємств враховуючи необхідність пошуку нових ринків збуту внаслідок певного падіння платоспроможного попиту населення.

Відповідно до офіційної інформації [1], номінальний ВВП в фактичних цінах протягом 2017-2021 років зростав (у 2018 році в порівнянні з 2017 роком на 19,3%, у 2019 році в порівнянні з 2018 роком на 11,69%, у 2020 році в порівнянні з 2019 роком на 5,52%, у 2021 році в порівнянні з 2020 роком на 30,17%), однак у 2022 році відмічається його падіння у порівнянні з 2021 роком на 4,92%, що пов'язано із повномасштабними військовими діями на території України, втратою територій та згоранням виробництва. Фактично всі сфери економіки з 2022 року зазнали негативного впливу, що відобразилося у скороченні доходів підприємств та організацій. Падіння номінального ВВП свідчить

про зменшення реалізації товарів і послуг, що виробляються в Україні протягом 2022 року за фактичними цінами. Реальний ВВП в цінах попереднього року відображає тенденції економічного зростання в Україні із врахуванням впливу інфляції, і надає уявлення про реальні зміни в обсязі виробництва та надання послуг. Реальний ВВП майже повторює тенденції номінального ВВП, зокрема відбувається його зростання протягом 2017-2021 років (у 2018 році в порівнянні з 2017 роком на 26,08%, у 2019 році в порівнянні з 2018 роком на 19,21%, у 2020 році в порівнянні з 2019 роком на 3,88%, у 2021 році в порівнянні з 2020 роком на 14,28%) та зменшення у 2022 році в порівнянні з 2021 роком на 11,41%. Таким чином, у 2022 році відмічається падіння обсягів виробництва не лише під впливом військових дій, а й значного рівня інфляції, оскільки різниця між номінальним і реальним ВВП становить 1325248 млн.грн. або 25,5%.

Тенденції зміни валового внутрішнього продукту України відображаються на номінальному ВВП на душу населення, що наведено у [1]. Номінальний ВВП України на душу населення майже повторює тенденції номінального ВВП (в фактичних цінах). Дані свідчать про скорочення чисельності населення в Україні протягом 2017-2022 років.

На сьогодні більша частина ВВП України спрямована на споживання про що свідчать значні споживчі витрати в структурі ВВП, які коливаються від 85,6% до 104,2%, тобто відбувається збільшення споживчого попиту. Валове нагромадження вказує на обсяг накопичення капіталу в економіці, а данні свідчать про його зменшення у відсотковому співвідношенні до ВВП, особливо у 2020 році. Це пояснюється сповільненням розвитку економіки України, оскільки нестабільна ситуація, що зумовлена військовими діями не сприяє інвестуванню в розширення виробництва або модернізацію, залучення інвестицій внутрішніх та зовнішніх інвесторів, окрім того, спостерігається збільшення невпевненості на ринку. Підтвердженням є зменшення цього показника у 2022 році (654629 тис.грн. або 13,8% ВВП) в порівнянні з 2021 роком (754369 тис.грн. або 12,6% ВВП).

Експорт товарів та послуг значно зростає у 2021 році до 2224704 тис.грн. або 40,7% ВВП та скорочується у 2022 році до 1840563 тис.грн. або 35,5% ВВП. А імпорт товарів та послуг навпаки зростає у 2022 році (2712325 тис.грн. або 52,3% ВВП), що пояснюється потребою заміщення продукції, що вироблялася зруйнованими підприємствами та підприємствами, що залишилися на тимчасово окупованих територіях.

Для більш детального аналізу у табл. 1 наведено індекси промислової продукції за видами діяльності та основними промисловими групами за 2017-2022 роки.

Таблиця 1

Індекси промислової продукції за видами діяльності та основними промисловими групами (ОПГ) за 2017-2022 роки*

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Промисловість	101,1	103,0	99,5	95,5	101,9	63,3
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	109,7	96,6	92,5	93,9	102,3	74,0
Текстильне виробництво	116,2	99,6	92,2	98,3	113,8	69,1
Ткацьке виробництво	110,6	97,0	87,0	91,9	94,7	70,8
Виробництво інших текстильних виробів	118,5	100,7	92,9	99,6	116,5	69,3
Виробництво одягу	107,3	95,6	89,8	89,6	90,4	80,1
Виробництво одягу, крім хутряного	108,1	95,3	90,2	89,9	89,1	80,0
Виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	108,3	95,4	97,9	97,0	109,9	71,1
Дублення шкір і оздоблення шкіри; виробництво дорожніх виробів, сумок, лимарно-сідельних виробів; вичинка та фарбування хутра	120,5	95,7	95,5	121,7	119,3	68,4
Виробництво взуття	101,1	95,3	99,6	80,4	100,3	74,4

* сформовано за даними [2].

Індекси промислової продукції за видами діяльності та основними промисловими групами у 2022 році значно зменшуються, що свідчить, як про втрату промислового потенціалу країни, так і про проблеми у внутрішньому споживчому попиті внаслідок економічних труднощів зумовлених війною.

Значне падіння індексу промислової продукції свідчить про необхідність розробки та впровадження ефективних стратегій для покращення ситуації, а враховуючи повномасштабну війну на території України значна увага має бути приділена економічній безпеці. Аналіз основних тенденцій розвитку вітчизняної економіки у період 2017-2022 років свідчить про значні коливання та зміни її основних параметрів. До пандемії, не зважаючи на проблеми, відбувалась активізація економічних процесів у багатьох сферах. 2022 рік виявився найскладнішим для економіки України, оскільки внаслідок військових дій тимчасово втрачено частину територій, а інфраструктура та цивільні об'єкти зазнали значних пошкоджень і потребують відновлення. Також значно постраждав промисловий потенціал, транспортний, аграрний сектори та інші, особливо це стосується підприємств, що розміщені на тимчасово окупованих територіях та територіях бойових дій.

Аналіз середовища функціонування вітчизняних підприємств дозволяє зробити висновки про два важкі періоди, що супроводжували їх діяльність, зокрема перший період – період пандемії COVID-19, який припав на 2020 рік та другий період – період повномасштабної війни на території України, яка розпочалася у лютому 2022 року та триває до теперішнього часу. На сьогодні війна на території України спричинила загострення економічної кризи та характеризується появою нових викликів для вітчизняних підприємств, зокрема зменшенням платоспроможного попиту, і як наслідок зниженням виробництва. Це потребує переосмислення існуючих механізмів функціонування підприємств на ринку та передбачає формування нових стратегічних рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2023 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>.
2. Індекси промислової продукції за видами діяльності та основними промисловими групами (ОІГ) за 2013-2022 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/pr/prm_ric/prm_ric_u/arh_ipv_u.html.

Матюх Сергій Анатолійович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, Хмельницький національний університет, м.Хмельницький, e-mail: matuh@khnmu.edu.ua

Serhii Matiukh, PhD, associate professor, Department of International Economic Relations, Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi

Рудніченко Євгеній Миколайович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту та адміністрування, Хмельницький національний університет, м.Хмельницький, e-mail: e.m.rudnichenko@gmail.com

Yevhenii Rudnichenko, Doctor of Economic Sciences, Professor Department of Management and Administration, Khmelnytsky National University, Khmelnytskyi